

De Gezonde School: de vrijblijvendheid voorbij?!

Maria Jansen

**TSG - Tijdschrift voor
gezondheidswetenschappen**

ISSN 1388-7491

Volume 98

Supplement 2

TSG Tijdschr Gezondheidswet (2020)

98:23-24

DOI 10.1007/s12508-020-00282-8

Your article is published under the Creative Commons Attribution license which allows users to read, copy, distribute and make derivative works, as long as the author of the original work is cited. You may self-archive this article on your own website, an institutional repository or funder's repository and make it publicly available immediately.

De Gezonde School: de vrijblijvendheid voorbij?!

Maria Jansen

© The Author(s) 2020

Onderwijs is een sociale activiteit. Uiteraard doe je er nieuwe kennis op, maar naast cognitieve vaardigheden leer je er bovenal heel veel sociale vaardigheden. Vaardigheden die ons leren deel te nemen aan de samenleving en daar een positieve bijdrage aan te leveren. Kortom, betekenisvol bijdragen aan de uitdagingen op fysiek, mentaal en sociaal vlak waarvoor de samenleving ons stelt. Oftewel, positieve gezondheid op individueel en collectief niveau. Het onderwijs is een ideale setting om elk individu vanaf de jonge levensjaren gelijke kansen te bieden tot talentontwikkeling, ongeacht afkomst. De Gelijke Kansen Alliantie zet zich daar sterk voor in [1]. Gezondheidsvaardigheden maken onderdeel uit van die talentontwikkeling. Toch is het aanleren van gezondheidsvaardigheden geen verplicht onderdeel van het curriculum – niet in het primair, niet in het voortgezet onderwijs, noch in het beroeps- of wetenschappelijk onderwijs, behalve enkele gezondheidszorggerelateerde studies. Niet dat de overheid het belang ervan niet inziet, integendeel! Maar de overheid kiest op basis van politieke argumenten voor vrijblijvendheid. Dus de onderwijssector maakt zelf de keuze tot investeringen in gezondheidsvaardigheden door middel van educatie, beleid, vroegsignalering en leef-/schoolomgeving. Vanuit dit perspectief is er in Nederland een traditie gegroeid om met steun van diverse landelijke en lokale organisaties het onderwijs te motiveren en te stimuleren om bij te dragen aan gezondheidsbevordering van onze jeugd,

overigens met financiële steun van de overheid – dat dan weer wel!

Dit themanummer van *TSG* schetst de ontwikkelingen op het terrein van de schoolgezondheidsbevordering. De opbrengsten van twintig jaar preventie maken grote vorderingen met een aanzienlijke maatschappelijke impact zichtbaar [2]. Wat dertig jaar geleden begon als de Gezonde School en Genotmiddelen is inmiddels uitgegroeid tot een meer systematische aanpak. Met de bijdrage van Lammers duiken we terug in die tijd en we maken uit de bijdrage van Van Koperen en collega's op waar we momenteel staan. Moerman maakt duidelijk dat de behoefte van de jeugd c.q. de school het uitgangspunt dient te zijn en hoe zo'n behoeftepeiling in de praktijk werkt. Naast de landelijke coördinatie vanuit RIVM en GGD GHOR Nederland is de GGD de spin in het web, zoals verhalenderwijs uiteen wordt gezet in de bijdrage van Neppelenbroek en collega's. Dat er nog vele hordes te lopen zijn, blijkt uit de bijdrage van het team van Cluitmans. Zo weten we nog veel te weinig over de effectiviteit van de afzonderlijke interventies, en ook van de meer integrale aanpak van het landelijk programma Gezonde School. Onder welke condities de Gezonde School-aanpak werkt, wordt met steun van ZonMw momenteel onderzocht door een team van drie academische werkplaatsen, TNO en een tiental GGD'en, zoals te lezen valt in de bijdrage van Vennegeoor, Vonk en collega's. Waar landelijk het hart vol van is, namelijk betrokkenheid en meedoen van de jeugd zelf, loopt de mond van de vmbo-leerlingen nog niet van over, zo blijkt uit de bijdrage van Renders en collega's. Meedoen aan gezondheidsbevordering op school vinden vmbo'ers toch vooral een taak van het personeel. Waar dertig jaar geleden door politieke druk de aandacht vooral uitging naar roken, alcohol en drugs, zien we in de bijdrage van Tuithof en collega's dat dit zijn vruchten heeft afgeworpen. Roken

---

M. Jansen (✉)
Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg,
GGD Zuid Limburg, Heerlen, Nederland
Department of Health Services Research, Care and Public
Health Research Institute (CAPHRI), Maastricht University,
Maastricht, Nederland
maria.jansen@ggdzl.nl

en drinken is onder Nederlandse scholieren flink afgenomen. Sinds 2015 stagneert die daling en daarom is een extra impuls geboden voor het realiseren van een rook- en alcoholvrije generatie. Tot slot laten de bijdragen van Jansen en Bartelink en collega's zien hoe innovaties veelal van onderop tot stand komen, gevoed door de lokale situatie, en dat deze kunnen resulteren in positieve effecten in zowel gedrag als gewicht. Kinderen van de Gezonde Basisschool van de Toekomst zijn na twee jaar blootstelling aan een verlengde schooldag met een gezonde lunch en sport of spel socialer en vitaler geworden.

Recentelijk rapporteerde de Sociaal Economische Raad dat de zorguitgaven naar verwachting tot 2060 blijven stijgen [3]. Daarop reageerden 44 gezaghebberende hoogleraren, bestuursvoorzitters en medici met een oproep in de landelijke media met als titel 'De echte oplossing voor de stijgende zorgkosten vind je niet in de zorg maar in het onderwijs'. Wijmen en Van Yperen schreven als reactie dat het onderwijs het niet alleen kan [4]. Dat is de spijker op zijn kop. De ongezonde leefstijl van de jeugd is een maatschappelijk probleem dat, weliswaar vanuit de onderwijssetting maar niet per se door het onderwijs, om een aanpak vraagt. Externe partners, zoals GGD, jeugdgezondheidszorg, kinderopvang, buurtsport- en cultuurcoaches, diëtisten, sportverenigingen, enzovoort, kunnen een bijdrage leveren aan schoolgezondheidsbevordering [5]. Zoals ze dat nu al doen, maar dan structureel in de gehele onderwijssector – de setting van het primair, voortgezet en middelbaar beroeps- onderwijs als een open campus om gelijke kansen te bieden aan alle jongeren op het vlak van cognitieve, sociale en gezondheidsvaardigheden. Een iets langere onderwijstijd biedt ruimte voor sport, spel, cultuur, gezonde voeding, moestuinen en zo meer. Voor de meest kwetsbaren die geen naschoolse opvang kunnen financieren of thuis weinig ontwikkelingskansen meekrijgen is dat juist een deel van de oplossing. Want een continu rooster in het primair onderwijs waarbij leerlingen al rond 2 uur in de middag thuis zijn, betekent voor de kwetsbare groep hoogstwaarschijnlijk sociale verarming. De coronatijd laat zien dat

dit ook voor leerlingen van het voortgezet onderwijs geldt. Nederland heeft een open onderwijs-campus nodig waar de gezonde norm de nieuwe norm is. De maatschappelijke opgave is groot en urgent. En dit kan niet meer op basis van vrijblijvendheid. Alle hens aan dek, iedereen doet mee.

Met gepaste trots voor de totstandkoming van dit themanummer, mede dankzij de bereidheid van alle auteurs en financiële steun van GGD GHOR Nederland, het RIVM en ZonMw, wens ik u veel leesplezier en inspiratie toe.

Open Access This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License, which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source, provide a link to the Creative Commons licence, and indicate if changes were made. The images or other third party material in this article are included in the article's Creative Commons licence, unless indicated otherwise in a credit line to the material. If material is not included in the article's Creative Commons licence and your intended use is not permitted by statutory regulation or exceeds the permitted use, you will need to obtain permission directly from the copyright holder. To view a copy of this licence, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Literatuur

1. Ministerie OCW. Tweede themamagazine GKA is uit: de Gezonde Basisschool van de Toekomst. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, cultuur en wetenschap; 2020.
2. ZonMw. Twintig jaar preventie. www.zonmw.nl/20jaarpventie. Den Haag: ZonMw, 2020. Geraadpleegd op 30 september 2020.
3. Sociaal-Economische Raad. Zorg voor de toekomst. Over de toekomstbestendigheid van de zorg. Verkenning 20/02. Den Haag: Sociaal-Economische Raad; 2020:73–82.
4. Wijmen B, Van Yperen T. Preventie werkt maar de school kan dat niet alleen. 2020. <https://www.sociaalweb.nl/blogs/preventie-werkt-maar-de-school-kan-dat-niet-alleen>. Geraadpleegd op 30 september 2020.
5. Jansen M. De gezonde basisschool van de toekomst: van leer- naar leefschool. 2020. <https://www.sociaalweb.nl/blogs/de-gezonde-basisschool-van-de-toekomst-van-leef-naar-leerschool>. Geraadpleegd op 30 september 2020.